

Maurice Ravel

autor: Maria Sava

Maurice Ravel și Claude Debussy, doi muzicieni francezi sunt considerați impresionisti, deși Debussy n-a agreat niciodată încadrarea în acest curent, iar diferențele dintre ei sunt mai mari decât asemănările. După toate probabilitățile cei doi muzicieni s-au cunoscut în 1901. Ravel, care se născuse pe 7 martie 1875 era la acea vreme student la Conservatorul din Paris unde se înscrișese în 1889. Deși începuse să cânte la pian încă de la vârsta de șapte ani, Ravel nu era considerat copil-minune și a rămas în Conservator vreme de zece ani. În 1897, Ravel a intrat în clasa de contrapunct a lui André Gedalge, iar Gabriel Fauré a devenit profesorul său de compoziție; doi maeștri de la care a învățat având-ul pe George Enescu coleg de studii. Fauré l-a judecat pe compozitor cu bunătațe, salutând un „*elev foarte bun, harnic și punctual*” și o „*natură muzicală îndrăgostită de noutate, cu o sinceritate dezarmantă*”.

”*Pentru Debussy, omul și muzicianul, am avut o profundă admirație, spune Ravel, dar firile noastre sunt total diferite și, deși consider că Debussy nu este cu totul străin de stilul meu personal, mi se pare totuși că mă pot identifica mai bine cu Gabriel Fauré, Emmanuel Chabrier și Erik Satie...Cred că am urmat tot timpul o direcție opusă față de cea a simbolismului lui Debussy... S-a afirmat cu oarecare insistență că lucrarea mea, **Jocurile de apă** ar fi putut avea o oarecare influență asupra compoziției **Grădini sub ploaie** și s-a sugerat o coincidență chiar mai izbitoare în cazul **Habanerei** mele, dar prefer să las comentariile de acest gen în seama altora. S-ar putea totuși ca asemenea concepții aparent similare să prindă contur în conștiința a doi compozitori diferiți aproape în același timp, fără să fie vorba de o influență a unuia asupra celuilalt.*”

Dar între cei doi au apărut ostilitățile, mai degrabă, cauzate de disputele dintre prietenii lor. Se pare că Debussy avea o atitudine extrem de defavorabilă la adresa lui Ravel, însă acesta vorbea cu mare

Claude-Debussy

demnitate și cu modestie la adresa lui. Deși Ravel devenise cunoscut încă din 1901, în 1905 a izbucnit un scandal pentru faptul că nu câștigase Premiul Romei. Amuzat de textul stufos pe care trebuia să compună o cantată, Ravel a prezentat la concursul din 1901 un manuscris aproape în totalitate scris în ritm de vals. Juriul s-a supărat că a fost luat în derâdere și l-a amenințat că-l va pedepsi cu altă ocazie. Compozitorul a suferit alte cinci eșecuri la

Prix de Rome pe fundalul unor certuri între academism și tendințele avangardiste. Eliminat în competiția din 1900, Ravel a obținut doar al doilea premiu în anul 1901 pentru cantata sa *Myrrha* inspirată din "Moartea lui Sardanapal" de Lord Byron, în ciuda laudelor lui Saint-Saëns căruia compozitorul i s-a părut „destinat” unui serios viitor”. În 1905, lui Ravel i s-a refuzat participarea pe motiv că avea peste treizeci de ani. Imediat a pornit un scandal în presă și Ravel a devenit celebru. Pe lângă faptul că era un compozitor tânăr și talentat, a devenit și cel mai discutat compozitor din Franța. Încă din 1895, publicase lucrarea "Menuet antic", o piesă scurtă pentru pian, care avea deja aspectul sofisticat al pieselor de maturitate. În 1903, Ravel compune minunatul ciclu de lieduri intitulat "Șeherezada", iar în 1904, "Cvartetul pentru coarde în fa". Cu un astfel de palmares era și normal ca toate cercurile muzicale și media să se revolte pentru faptul că nu fusese primit la Villa Medici (1).

O altă consecință a "afacerii Ravel" va fi demisia lui Théodore Dubois din funcția de director al Conservatorului (2) și numirea lui Fauré în locul lui. Ravel, a părăsit Conservatorul și a continuat să ducă o viață de compozitor plină de succese și decepții. Mic de statură (abia dacă avea 1,60 înălțime), elegant ca un dandy, spunea, uneori, în glumă: "Aș fi preferat să fiu Frumosul Brummel în locul lui Maurice Ravel". Originea lui era învăluită în mister, circulau tot felul de bârfe, zvonuri, deși susținea că ar avea origine bască, nu s-a dovedit încă. Nici că ar fi fost evreu, cum spuneau unii. N-a fost căsătorit niciodată și numele lui n-a fost legat nici de al vreunei femei, nici de al vreunui bărbat. A fost o

vreme în grupul "Apașii"(3) împreună cu compozitorul Florent Schmitt, poetul Tristan Klingsor, pianistul Vines, criticul M.D. Calvocoressi. Multe din piesele lui erau ascultate în primă audiție de cei din grup și compozitorul ținea cont de sugestiile și de criticile lor. În 1905, a compus "Sonatina" și cele cinci "Oglinzi" care, pur și simplu, i-au uluit pe Apași. "Istoriile naturale" compuse pe textul poeziilor lui Jules Renard erau cât pe ce să producă un al doilea scandal Ravel. La începutul lui 1907, au fost interpretate de Jane Bathory într-un concert al Societății Naționale și mulți dintre debussyști s-au dezlănțuit în sală luându-se la hartă cu raveliștii pe motiv că Ravel îl imita pe Debussy. După ce a intrat și el în dispută scriind câteva scrisori către ziare, Ravel a început să compună opera comică într-un act "Ora spaniolă". Până la război a mai compus "Gaspard noaptea", "Valsurile nobile și sentimentale" (1911) și "Mama mea găscă". Tot în această perioadă compune baletul "Daphnis și Chloe" pentru trupa Ballets Russes a lui Diaghilev, însă nu are același succes ca Stravinski cu "Pasărea de foc" sau cu "Petrușka". Cele două suite orchestrate și aranjate după balet fac imediat vâlvă în lumea melomanilor. Cu această ocazie îl cunoaște pe Stravinski cu care se împrietenește, între ei existând o admirație reciprocă și în 1913 lucrează împreună la "Hovanșcina" de Musorgski. Ravel împreună cu toți apașii a venit la premiera baletului "Sacre du printemps" care a avut loc pe 29 mai 1913 la teatrul de pe Champs Elysee, pentru a-l aclama pe compozitor. În 1916, Ravel încearcă să se înroleze în armată, însă era prea scund și subponderal și este refuzat. Reușește, în cele din urmă, să obțină un post de șofer pe camion și ajunge chiar pe linia frontului, dar în 1917, este transferat la Paris și demobilizat pe motive de sănătate. Era suspectat de tuberculoză. Pleacă în Normandia pentru a se reface și acolo lucrează piesa "Mormântul lui Couperin". În 1920, se întoarce la Paris și compune pentru Diaghilev "Valsul" intitulat, inițial, "Viena", însă pentru că nu-i folosește partitura niciodată, Ravel se simte ofensat și întrerupe legătura cu Baletul. Tot în 1920, i se acordă Legiunea de Onoare, dar nu vrea s-o primească. Nu uitase batjocura cu Premiul Roma. Mai târziu, în mod ostentativ, acceptă o decorație din partea regelui Leopold al Belgiei și titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Oxford. Între timp, **Cei Șase** grupați în jurul lui Erik Satie promovau o estetică radical diferită de cea a lui Ravel. Drept răspuns, compune "Concertul în re pentru mâna stângă", special pentru pianistul austriac Paul Wittgenstein care își pierduse mâna dreaptă pe front. În 1932, în urma

unui accident de automobil, Ravel suferă o cădere nervoasă, nu-și mai poate controla mâinile și nici picioarele, urmate de pierderea memoriei. Deși mintea i-a rămas întreagă, n-a mai fost în stare să compună. În 1937, suferă o operație pe creier în urma căreia nu se mai reface și moare pe 28 decembrie, într-un spital din Paris.

Deși ani la rând s-a tot discutat despre asemănarea dintre stilul lui Ravel cu cel al lui Debussy între ei există destul de mari diferențe, estetica lui Ravel funcționând după cu totul alte principii: era mult mai precis, mai formalist ortodox, cu un puternic simț al obiectivității. Ravel nu a conceput niciodată pianul ca pe un instrument fără ciocănele așa cum făcuse Debussy, "Gaspard noaptea" fusese proiectată într-un stil post liztlian și "să fie mai dificilă decât Islamey a lui Balakirev". "Valsurile nobile și sentimentale" în care l-a avut drept model pe Schubert sunt în același timp franțuzești și vieneze, ideea fiind schubertiană, iar parfumul franțuzesc.

Ravel a fost o fire neliniștită, iscoditoare căuta surse de inspirație în cele mai inedite locuri. În Statele Unite l-a cunoscut pe George Gershwin, a ascultat muzică de jazz și a încorporat-o în compozițiile lui. Spunea că a încercat să compună "Copilul și vrăjitoriile" în stilul operetei americane. Partea lentă din "Sonata" lui se numește "Blues", iar muzica de jazz se face resimțită și "Concertul în sol major". N-a ocolit nici Spania așa cum majoritatea compozitorilor n-o ocoleau și o descoperim în "Ora spaniolă" și în "Rapsodia spaniolă". *"Am dat greș în viață, se confesa el compozitorului Claude Delvincourt, nu fac parte dintre marii compozitori. Opera lor este extrem de vastă. Ea cuprinde și piese mai bune și piese mai puțin reușite, dar întotdeauna este vorba despre o cantitate mare. Eu însă am scris relativ puțin... și asta cu mare dificultate. Mi-am scris lucrările încet, picătură cu picătură. Le-am smuls din mine bucățică cu bucățică... și acum nu mai pot face nimic, iar asta mă deprimă în cel mai înalt grad."*

Cu toate acestea a compus o muzică foarte bună ceea ce dovedește marea lui capacitate creatoare. Este remarcabil faptul că toată muzica lui, indiferent de sursa de inspirație, a trecut prin filtrul propriu al imaginației și al tehnicii – toate lucrările lui, fără nici o excepție, poartă marca Ravel. A fost echilibrat, fără porniri intelectualiste și foarte controlat, aproape niciodată nu dădea frâu liber sentimentelor. Unii

critici s-au plâns că Ravel era prea detașat și era adevărat, avea o personalitate puternică cu mult farmec, un spirit liber și inventiv însă părea puțin rupt de realitate. Ceea ce i s-ar putea reproșa este faptul că n-a fost niciodată conștient de adevărata lui valoare dovedită de trecerea timpului: muzica lui nu s-a perimat.

©**Maria Sava**

Note

Nu putem trece cu vederea câteva piese care sunt considerate capodopere:

Bolero, care după legendă se naște dintr-un pariu. Boléro este o piesă orchestrală pe o temă spaniolă, cu o singură frază repetată în crescendo de orchestră. Compusă inițial ca un balet, comandat de actrița și dansatoarea rusă Ida Rubinstein, piesa, care a avut premiera în 1928, este cea mai faimoasă compoziție a lui Ravel.

Tablouri dintr-o expoziție (în amintirea lui Viktor Hartmann) este o suită de zece piese (plus una recurentă, Promenada), compusă pentru pian de compozitorul rus Modest Musorgski în 1874. Suita este cea mai faimoasă lucrare de pian a lui Musorgski, devenind o piesă de rezistență pentru virtuozii pianului. A devenit de asemenea cunoscută prin diverse orchestrații și aranjamente produse de alți muzicieni și compozitori, aranjamentul lui Maurice Ravel fiind cel mai des difuzat și prezentat în concerte.

Două **Melodii Ebraice** de Maurice Ravel (1875-1937) au fost scrise în 1914 la Saint-Jean-de-Luz. Melodia **Kaddish**, aranjată pentru contrabas și pian, folosește un text aramaic din cartea de rugăciuni evreiești. Ambele piese au fost interpretate pentru prima dată în iunie 1914 de Alvina Alvi (care le-a comandat) cu Ravel la pian, iar compozitorul a orchestrat melodiile în 1919-1920. Există variante pentru pian solo, dar și piese orchestrate. Analiza pieselor „Mayerke, băiatul meu” de Ravel (publicată ca „Chanson Hebraique” în Chants populaires în 1910) și „Kaddish” și „die alte Kashe” dezvăluie o utilizare ingenioasă a tehnicilor compoziționale din trecut. Cu admirație și respect pentru moștenirea muzicală evreiască, Ravel a armonizat trei dintre cele mai frumoase și familiare melodii ale sale.

(1) **Premiul Romei** a fost o bursă franceză pentru studenții la arte, pentru pictori și sculptori, care a fost stabilită în 1663 în timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea. Câștigătorilor li se acorda o bursă care le permitea să rămână la Roma timp de trei până la cinci ani pe spezele statului. Premiul a fost extins la arhitectură în 1720, muzică în 1803 și gravură în 1804. Artiștii era găzduți la Villa Medici.

(2) S-a pus problema legăturii dintre cele două evenimente, **Dubois** fiind ostil muzicienilor din generația tânără, prea îndepărtat de concepțiile care au predominat în secolul al XIX-lea. De fapt, se pare că nu a fost vorba despre demisie din partea sa, ci despre pensionare, în conformitate cu dorința adesea exprimată de a se dedica mai pe deplin compoziției.

(3) În jurul anului 1900 Ravel și un număr de tineri artiști, poeți, critici și muzicieni inovatori s-au unit într-un grup artistic; au ajuns să fie cunoscuți ca **Les Apaches** („Huliganii”), un nume inventat de Viñes pentru a reprezenta statutul de „artiști proscriși”. S-au întâlnit în mod regulat până la începutul primului război mondial, iar membrii s-au stimulat reciproc cu argumente intelectuale și performanțe ale lucrărilor lor. Componenta grupului a fost fluidă și, în diferite momente, i-a inclus pe Igor Stravinsky și Manuel de Falla, precum și prietenii lor francezi.

Adăugiri, note: dr.Sofia Gelman și Adrian G – Editura SAGA

Bolero →

The image shows a musical score for Bolero, consisting of four staves of music in 3/4 time. The first staff is the beginning of the piece. The second staff starts at measure 5 and includes a triplet. The third staff starts at measure 11 and features a complex rhythmic pattern. The fourth staff shows a continuation of the rhythmic pattern with some rests.

